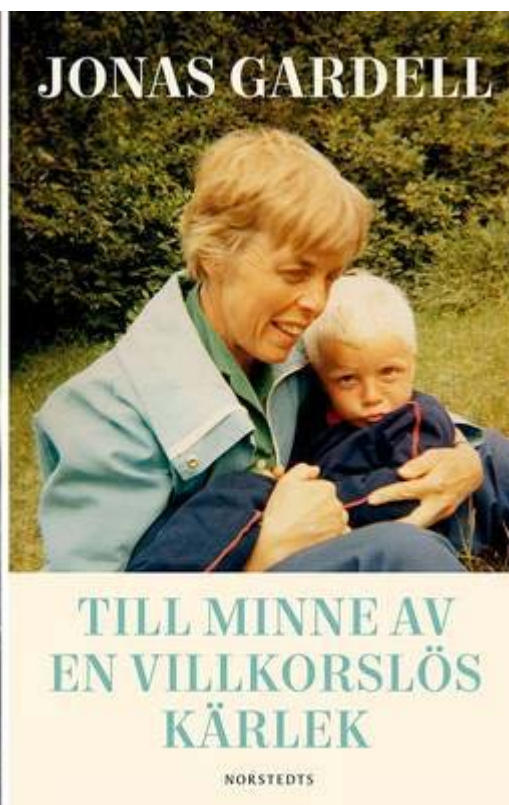

Svenska Dagbladet
15 september 2018

Gardell – du är en av vårt lands viktigaste författare

Litteratur | Prosa

Till minne av en villkorlös kärlek

av Jonas Gardell

650 s. Norstedts

Hans mamma är vacker och intelligent men blir alltmer ensam och utanförstående. Jonas Gardell har skrivit ett viktigt vittnesmål om vad en sjuk förälders destruktiva, förståeliga men också oförlåtliga handlingar innebär för barnen.

Författaren Jonas Gardell föddes 1963 och avled 1998. Så när den ytterst väl lanserade "Till minne av en villkorlös kärlek" ges ut nu 20 år senare är det inte Gardell som har skrivit boken, utan en ambitiös men lite slarvig Jonas Gardell-forskare. Det antyds på flera ställen att denna litteraturvetare är ett äldre ofött syskon till Mattias, Per, Jonas och Stina Gardell –

ett foster vars graviditet resulterade i ett missfall i vecka 24. Eller möjligen, som det också sägs, är berättaren den glasgris som hålls kär till minne av det ofödda syskonet.

Sådana är premisserna för "Till minne av en villkorlös kärlek" – tillräckligt halsbrytande knasiga för att man ska gå med på dem och charmas av dem. Bara man tror, som det ofta heter i boken.

Det där med en glasgris som berättare är inte så dumt, för grisen ser allt och har större insikter i det maktspel som pågår mellan föräldrarna än de levande födda småsyskonen. Framför allt ser glasgrisen mamma Ingegärd, en vacker, intelligent och uppfinningsrik kvinna som hamnar lite utanför gemenskapen, efter hand väldigt mycket utanför. Knepig som barn, charmig och älskad som ung kvinna och på gamla dar "illaluktande, dement och skvatt galen", men fortfarande älskad. Ingegärd har ett mantra och det är att hon vill vara fri, men hur kan man vara fri när allt man har haft tas ifrån en?

Förresten har jag nu begått ett tjänstefel – det står tydligt angivet att man inte får tala om hur boken börjar. Men liksom Ingegärd Gardell är jag fri. Och dessutom är berättelsen om Ingegärd, hennes son Jonas och deras hemliga förbund så mycket större än att den hänger på att inledningen förblir en överraskning.

Glasgrisen gör som sagt ett grundligt jobb, använder fotnoter och börjar flera generationer bakåt. Det blir en berättelse om salta somrar på Koster, ett instängt liv i den nybyggda medelklassförorten Enebyberg, att växa upp i ett land med två statliga tv-kanaler och om baptisternas historia, värderingar och uppfattning om livet på jorden. Ett liv med en återhållsam moral som är dels ursvensk, dels specifikt frikyrklig – även om jag som kommer från en högkyrklig släkt känner igen det mesta av resonemanget.

Om sin uppväxt har Gardell berättat förut i "En komikers uppväxt", och visst är väl Ingegärd rätt nära huvudpersonen i den oändligt fina "Fru Björks öden och äventyr"?

Men nu är namnen de riktiga, för boken är en del av 2010-talets autofiktiva våg – alltså romaner där man tagit det konstnärliga beslutet att presentera fiktion som fakta, eller om det är tvärtom. Den som ger sina nära andra namn kan berätta friare, men den som låter dem heta vad de heter kan också berätta fritt – och kanske är det ärligare.

"Romanen är en käftsmäll mot Knausgård" har Gardell sagt i en intervju här i SvD. Själv ser jag mest likheter: detaljrikedom, humor, bibelkunskap, förmåga att berätta om det svåra och särskilt om vad det innebär att leva i närheten av psykisk ohälsa och sjukdom. Alltså två viktiga vittnesmål om den förödelse som den insjuknades oberäkneliga, destruktiva och både förståeliga och oförlåtliga handlingar innebär för de närmaste, särskilt för barnen.

Men nu är ju Jonas Gardell inte död, därför måste väl allt vara en lögn. Kanske är denna lek med sanning och lögn en ny fåra i den autofiktiva floden? I så fall med alla de instrument som denna dirigent har att tillgå, även de som Gardell-skeptiker brukar störa sig på; ett ibland tvångsmässigt skämtande och ett koketterande som tycks fråga: "Ser ni att jag är en betydande författare eller måste jag vara litteraturvetare åt mig själv?"

Nej, Jonas Gardell, jag kan säga det åt dig: Du är en av vårt lands viktigaste författare, du har ett underbart sätt att berätta och du behövs. Och det jag känner för din och glasgrisens bok är faktiskt inget annat än mer eller mindre villkorlös kärlek. ■

Clara Block Hane